

Kütahya'daki Mültecilerin Serbest Bırakılmaları

BAYRAM NAZIR
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

1-İlk Girişimler

Macar İhtilali'nin Rus ve Avusturya orduları tarafından bastırılması üzerine, Macar vatanperverleri ve liderleri Lajos Kossuth, Ağustos 1849'da Osmanlı Devleti'ne iltica ettiler. Kossuth ve arkadaşları önce Vidin'e yerleştirildiler. Burada iki buçuk ay kaldıktan sonra, Şumnu'ya nakledildiler. 1850 Şubatı'nda Şumnu'daki mülteci kampı dağıtıldığında dört farklı durum ortaya çıkmıştı.

- 1- Kossuth ile Kütahya'ya gönderilen Hıristiyan mülteciler,
- 2- Bem ile Halep'e gönderilen Müslüman mülteciler,
- 3- Rusya ile varılan anlaşma gereği Malta Adası'na gönderilenler,
- 4- Osmanlı Devleti yönetiminde görev almak veya daha sonra bazı Avrupa ülkelerine gitmek üzere Şumnu'da kalan mülteciler¹.

Avusturya Devletiyle varılan anlaşmaya gereğince Kossuth ve arkadaşları Kütahya'ya gönderilmişti. Kütahya'daki mültecilerin serbest bırakılmasıyla ilgili Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında bir anlaşma yapılmıştı. Bu anlaşmaya göre Kossuth ve arkadaşlarının serbest bırakılması Avusturya'da güvenliğin yeniden sağlanması şartına bağlanmıştı². Buna Osmanlı Devleti ve Avusturya birlikte karar verecekti. Anlaşma, Avusturya'ya önemli avantajlar sağlıyordu. Çünkü Avusturya Hükümeti, Macaristan'da asayiş ve istikrarın sağlanmadığını öne sürebilme hakkına sahip oluyordu. Dolayısıyla Osmanlı Devleti, Avusturya'nın onayını almadan mültecileri serbest bırakamayacaktı.

Gerçekten de Bâbü'lî, anlaşma maddesindeki mahzuru kısa zaman sonra anladı. Konuyu görüşmek üzere 19 Aralık 1849'da Meclis-i Mahsûs toplandı. Toplantıda mültecilerin serbest bırakılması şartının Avusturya'da güvenliğin sağlanması şartına bağlanmasının sakıncaları konuşuldu. Osmanlı hükümeti, bu maddenin tamamen kaldırılması ya da en azından hafifletilmesini istiyordu. Fakat bu istek, Avusturya Hükümeti tarafından kabul edilmedi. Bu yüzden, mültecilerin serbest bırakılmasıyla ilgili Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında uzun tartışmalar yaşandı³.

Kütahya'daki mültecilerin serbest bırakılmalarını ilk olarak Osmanlı Devleti gündeme getirmede. Konuyu ilk olarak gündeme getiren kişi, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord

¹ Macar ve Polonyalı Mültecilerin Osmanlı Devleti'ne sığınmasıyla ilgili genel olarak şu eserlere bakılabilir: Istvan Hajnal, *A Kossuth-emigracio Törökországban*, Budapest 1927; Vahot Imrefi, *Die Ungarischen Flüchtlinge in der Türkei*, Leipzig 1851; Ahmed Refik, *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*, İstanbul 1926; Korn, Philipp, *Kossuth und die Ungarn in der Türkei*, Hamburg und New York 1851.

² Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dosya Usulü İradeler (DUİT), 75-1/46-1.

³ BOA., DUİT., 75-1/59-1.

Palmerston idi. Nitekim Palmerston, Londra Sefiri Mehmed Emin Paşa'ya bir yazı göndererek, mültecilerin ne zaman serbest bırakılacağını sormuştu⁴.

Diğer taraftan, İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Lord Stratford Canning de mültecilerin artık serbest bırakılmaları gerektiğini Bâbiâli'ye iletmişti⁵. İngiltere, mültecilerin serbest bırakılmalarında Osmanlı Devleti'ne tam destek veriyordu. Ancak, bu desteğe rağmen Sadrazam Reşid Paşa kararsızdı. Paşa'ya göre, mültecilerin serbest bırakılmaları, Macaristan'da huzur ortamının yeniden tesis edilmesi şartına bağlıydı. Bu konuda Avusturya'nın da onayının alınması gerekiyordu. Bu yüzden Reşid Paşa, mültecileri serbest bırakma hususunda Avusturya Hükümeti'ni ikna etmenin zor olacağını düşünüyordu. Böylece, Palmerston'un gündeme getirdiği bu konu, daha sonra görüşülmek üzere başka bir zamana bırakıldı⁶.

Bu arada, Avrupa basınında mültecilerin serbest bırakılmalarının yakın olduğu yönünde haberler çıkıyordu.⁷ Mültecilerin serbest bırakılması için oluşan kamuoyu karşısında fazla direnemeyeceğini anlayan Avusturya Hükümeti, geri adım atmak zorunda kaldı. Nitekim, Avusturya'nın İstanbul'daki Maslahatgüzarı Klatschel, 9 Şubat 1851 tarihinde Hariciye Nezâreti'ne bir takrir sunmuştu. Bu takrirden Klatschel, Avusturya Hükümeti'nin aldığı yeni bir karardan söz ediyordu. Bu karara göre, Kütahya'da bulunan mültecilerin bir kısmı serbest bırakılacaktı⁸. Klatschel, Hariciye Nezâreti'ne iki de defter sunmuştu. Bu defterlerden birincisinde Kütahya'daki mültecilerin tamamının isimleri vardı. İkincisinde ise gözetim altında kalmaya devam edeceklerin isimleri yer alıyordu. Maslahatgüzar'ın Kütahya'da kalmasını istediği 8 mülteci lideri şunlardı:

1-Kossuth, 2-Batthyany, 3-Mor Perczel, 4-Miklos Perczel, 5-Wysocki 6-Sandor Asboth, 7-Adolf Gyurman, 8- Lüllei Emanuel⁹.

Başta Kossuth olmak üzere diğer önemli mülteci liderlerinin, Kütahya'da kalmasını isteyen Avusturya'nın amacı biliniyordu. Çünkü Kütahya'da bulunan mülteci liderleri Avusturya için hâlâ korkulması gereken bir gruptu. Zira, mülteci liderlerinin en önemlileri burada bulunuyordu. Bunlar, serbest bırakıldıklarında, çeşitli ülkelere dağılan Macar mültecileri yeniden organize edebilirlerdi.

Avusturya maslahatgüzarının talepleri 17 Mart 1851'de toplanan Meclis-i Mahsûs'ta görüşüldü. Yapılan görüşmede, mültecilerin Avusturya'yı tehdit edecek bir durumda olmadıkları görüşü dile getirildi. Bu yüzden bütün mültecilerin serbest bırakılması

⁴ BOA., DÜİT., 75-2/53-2, Londra Sefiri Mehmed Emin Paşa'nın Sadârete takdim ettiği 17 N 66/27 Temmuz 1850 tarihli tahrîrâtı.

⁵ BOA., DÜİT., 75-2/53-1.

⁶ BOA., DÜİT., 75-2/53-2.

⁷ Imrefi, *aym eser*, s.272.

⁸ Ahmed Refik, *Aym eser*, s.199 Avusturya Maslahatgüzarı Klatschel'in Hariciye Nezâreti'ne takdim ettiği 9 Şubat 1851 tarihli takriri.

⁹ Ahmed Refik, *Aym eser*, s.202. Avusturya Maslahatgüzarı Klatschel'in Hariciye Nezâreti'ne takdim ettiği 2 numaralı defter.

gerektiğinin Klatschel'e bildirilmesine karar verildi¹⁰. Meclis'te alınan bu karar, Sadrazam Reşid Paşa tarafından 20 Mart 1851'de Sultan Abdülmecid'e arz edildi¹¹.

Fakat Sultan Abdülmecid'in çekimser olduğu bazı hususlar vardı. Abdülmecid, mültecilerin tamamı serbest bırakılırsa Avusturya ile yeni bir kriz çıkacağını düşünüyordu. Bu yüzden İngiltere ve Fransa Hükümetlerinin fikirlerinin öğrenilmesini istiyordu¹². Abdülmecid'in bu isteği üzerine Reşid Paşa, İngiltere ve Fransa elçilerinin görüşlerine başvurdu¹³.

Mültecilerin tamamının serbest bırakılması hususunda İngiltere ve Fransa Osmanlı Hükümeti'ne tam destek verdi. Diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri de mültecilerin serbest bırakılmasını istiyordu. Osmanlı hükümeti İngiltere ve Fransa hükümetinin desteğini aldıktan sonra konuyu bir kez daha görüştü. Bu görüşmede de mültecilerin tamamının serbest bırakılmasına karar verildi. Fakat bu görüşmede önemli bir karar daha alındı. Bu karara göre Avusturya'nın serbest bırakılmasını istediği mülteciler vakit kaybetmeden Kütahya'dan gönderilecekti. Böylece, bunların hem masraflarından kurtarılacak, hem de Kütahya'dan ayrılmak isteyen mültecilere iyi bir haber olacaktı¹⁴.

Mültecilerin bir kısmının serbest bırakılması kararı Kütahya'da duyulunca mülteciler buna sert tepki gösterdiler. Hatta, işi Süleyman Refik Bey'e hakaret etme derecesine kadar götürdüler. Süleyman Refik Bey, onların bu beklenmedik tepkilerini Bâbüâli'ye bildirdi ve arkasından görevinden istifa etti. Fakat, onun istifası kabul edilmediği gibi yaptığı hizmetlerden dolayı taltifi kararlaştırıldı. Bu olay, İstanbul'da derin bir üzüntü yarattı. Ancak Bâbüâli, mültecilerin yaptıklarına karşılık onlara bir ceza vermeyi düşünmüyordu¹⁵.

2- Serbest Bırakılan İlk Mülteci Grubu

Osmanlı Hükümeti, önceden karşı çıkmasına rağmen, daha sonra karar değiştirerek, Kütahya'daki mültecilerin bir kısmının serbest bırakılmasını kabul etmişti. Serbest bırakılacak mülteciler, 9 Şubat 1851'de Avusturya Maslahatgüzarı tarafından Bâbüâli'ye sunulan listede isimleri geçenlerdi¹⁶. Avusturya Hükümeti, Bâbüâli'nin bu kararını memnuniyetle karşıladı. İstanbul'daki Avusturya Maslahatgüzarı, zaman kaybetmeden Tercüman Eder ve Jasmagy'yi Kütahya'ya gönderdi. Eder ve Jasmagy, 3 Mayıs 1851'de Kütahya'ya geldiler¹⁷.

Kossuth serbest bırakılacak mültecilerin sayısını en aza indirmek için büyük gayret gösterdi. Kossuth'a göre, mülteciler, birlikte geldikleri Kütahya'dan yine birlikte

¹⁰ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.203-204 Mustafa Reşid Paşa'nın Mâbeyn'e takdim ettiği 17 Ca 67/20 Mart 1851 tarihli arz tezkiresi.

¹¹ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.205.

¹² Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.205-206 Abdülmecid'in Sadârete yazdığı 27 Ca 67/30 Mart 1851 tarihli hamîşine irade.

¹³ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.208.

¹⁴ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.212.

¹⁵ Ahmed, Refik, *Aynı eser*, s.213-214. Sadâret'in Mâbeyn'e takdim ettiği 23 C 67/25 Nisan 1851 tarihli arz tezkiresi.

¹⁶ BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77 Süleyman Bey'in Seraskerliğe takdim ettiği 7 B 67/7 Mayıs 1851 tarihli tahrîrât.

¹⁷ BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77.

ayrılmalıydılar¹⁸. Nitekim Kossuth ve diğer mülteci liderleri, Kütahya'yı hep birlikte terk etmelerine izin verilmesi için Jasmagy ile bir görüşme yaptılar. Görüşmede Kossuth, Jasmagy'e "*biz beraber geldik beraber gitmek isteriz; aksi halde hepimiz Kütahya'da kalacağız*" demişse de, kabul ettirememişti¹⁹. Jasmagy'den istediği cevabı alamayan Kossuth, Süleyman Refik Bey'e başvurmuş, ancak bu girişimi de sonuçsuz kalmıştı²⁰.

Serbest bırakılacak mültecilerin sayısı 69 idi. Kossuth, aile doktoru Spaczek'ten başkasına canını emanet edemeyeceğini söyleyerek, onun Kütahya'da kalmasını istedi. Ayrıca, tercümanı Cseh'in de Kütahya'da kalmasını Jasmagy'e söyledi. Yine kendisinin korumasını sağlayan sekiz kişinin de isimlerinin defterden çıkarılmasını istedi. Kossuth, bu mültecilerin Kütahya'dan gitmesi durumunda can güvenliğinin kalmayacağına inanıyordu. Bu sebeple o, doktoru, tercümanı, ve korumalarını hiçbir gücün elinden alamayacağını söyledi. Jasmagy ve Eder, Kossuth'un doktor ve tercümanın Kütahya'da kalmalarına müsaade ettiler. Ancak, Kossuth'un yanında başka adamları kalacağı gerekçesiyle sekiz koruma görevlisinin Kütahya'da kalmasına izin vermediler. Bunun üzerine Kossuth, Süleyman Refik Bey'e müracaatta bulundu. Süleyman Refik Bey, Kossuth'un bu isteklerini Jasmagy ve Eder'e iletmiş ve onların serbest bırakılmamaları yönünde görüş beyan etmişti. Bunun üzerine, Kossuth'un kalmasında ısrar ettiği tercüman ve doktor dahil, toplam on kişinin Kütahya'da kalmasına izin verildi²¹.

Diğer taraftan Wysocki'den başka Kütahya'daki bütün Polonyalı mülteciler serbest bırakılıyordu. Bunun üzerine Wysocki, iki Polonyalı mültecinin kendisine arkadaş olarak kalmasını istedi. Yine, Macar mültecilerinden Kovacs, eşinin hamile olması sebebiyle yola çıkmasının sakıncalı olacağını söyleyerek, Kütahya'da kalmak istediğini ilettiler. Onların bu istekleri de kabul edildi. Böylece, 69 kişiden 13'ü Kossuth'un girişimleri sonucunda Kütahya'da kalmıştı. 56 kişinin ise Kütahya'dan ayrılması kesinleşmişti²². Bu mülteci grubu, 9 Mayıs 1851'de Kütahya'dan ayrıldı²³.

Serbest bırakılan mülteciler ve beraberinde bulunanlar şöyleydi:

Serbest Bırakılan Mülteciler		
Macarlardan Serbest Bırakılanlar	Maiyetinde Gidenler	Sayısı
Biro	-	1
Török	-	1
Frater	-	1
Kosztá	-	1
Nemet	-	1
Kinizsi	-	1
Tımari	-	1
Sofer	-	1

¹⁸ BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77.

¹⁹ BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77.

²⁰ BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77.

²¹ BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77.

²² BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77.

²³ BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77.

Kappner	-	1
Horsi	-	1
Szatmari	-	1
General Meszaros	İki hizmetçisi	3
Szölösy	Bir hizmetçisi	2
Mihaloviç ²⁴	Bir hizmetçisi	2
Halasz	-	1
Fokner	Eşi	2
Dimitri Janos	-	1
Szabo	-	2 ²⁵
Ignac	Eşi	2
		Toplam:26
Polonyalılarından serbest bırakılanlar		
General Bulharin	Zaborski ve bir hizmetçisi	3
Turzansy	-	1
Turzanski	Bilanski ve bir hizmetçisi	3
İdjikovski	Bir hizmetçi	2
Marczynski	Bir çocuk, bir bakıcı, Szczepanski	5
Niyadovski	-	1
Grochowolski	Bir hizmetçisi	2
Bilanski	Eşi	2
Chojecki	-	1
Briganeti	-	1
Dembinski'nin maiyetinde bulunan üç kişi		3
Chojecky	-	1
Briganety	1	1
Dört Polonyalı çocuk	-	4
		Toplam:30
		Genel Toplam:56

Ancak, Gemlik İskelesi'ne giden mültecilerden Dimitri Yanos ve Przyimski yurt dışına gitmekten vazgeçip tekrar Kütahya'ya geri döndüler²⁶.

²⁴ Mihaloviç Batthyany'nin maiyetinde Kütahya'ya gelmişti.

²⁵ Serbest bırakılan mülteciler için tutulan defterde Szabo'nun maiyetinde herhangi bir isim yer almamasına karşılık iki kişi ile Kütahya'dan ayrıldığı kayıtlıdır (BOA., BEO. A.MKT. UM. 58-77).

²⁶ BOA., BEO., A.MKT.UM 65-28 Süleyman Refik Bey'in Sadâret'e gönderdiği 28 Ş 67/28 Haziran 1850 tarihli tahrirati.

3- Kütahya'da Kalan Mülteciler ve Bunların Serbest Bırakılması

İlk mülteci kafilesi Kütahya'dan ayrıldıktan sonra Bâbiâli, geride kalanların da Eylül 1851'de serbest bırakacağını Avusturya'ya ilettili. Böylece, mültecilerin bir kısmının serbest bırakılmasıyla yumuşamaya başlayan Osmanlı-Avusturya ilişkileri yeniden gerginleşmeye başladı.

Avusturya Başbakanı Schwarzenberg, Viyana Elçisi Ârif Efendi'ye²⁷, “*Osmanlı Devleti Tarihi*” adlı kitabın yazarı Hammer’i göndererek bu meseleyi görüşmek için randevu verdi. Görüşme, 7 Temmuz 1851'de gerçekleşti. Schwarzenberg, Osmanlı Hükümeti'nin Bâbiâli'nin verdiği kararın kabul edilmeyeceğini Arif Efendi'ye söyledi²⁸. Diğer taraftan Klatschel, Osmanlı Hükümeti'nin aldı bu kararlar ilgili Sadrazam Reşid Paşa ile bir görüşme yaptı. Klatschel, Kütahya'daki mültecilerin Eylül ayında serbest bırakılmalarının hatalı olacağını söyleyerek kararın düzeltilmesini istedi. Özellikle Kossuth'un serbest bırakılmasının kabul edilemez olduğunu Paşa'ya söyledi. Klatschel'e göre Kossuth, Kütahya'dan ayrıldıktan sonra boş durmayacak ve Avusturya'nın aleyhine çalışacaktı. Reşid Paşa ise, meselenin Meclis-i Vükelâ'da görüşülmesinden sonra maslahatgüzara cevap verileceğini söyledi²⁹.

İngiltere ve Fransa, mültecilerin serbest bırakılması için Bâbiâli'ye baskılarını giderek arttırıyordu. Amerika Birleşik Devletleri de mültecileri kabul edeceğini kamuoyuna ilan etmişti. Hatta Amerika Maslahatgüzarı mültecilerin serbest bırakılmaları halinde onları ülkesine götürmeye hazır olduğunu bildirdi. Maslahatgüzara, mültecileri taşımak için Amerika'dan bir vapur çağıracağını da Bâbiâli'ye iletmişti³⁰.

Meclis-i Mahsûs, 6 Ağustos 1851'de toplanarak konuyu tekrar müzakere etti. Toplantıya katılan üyelerin tamamının görüşü, mültecilerin serbest bırakılması yönündeydi. Çünkü, mültecilerin korunmaları gittikçe zorlaşmaktaydı. Özellikle Kossuth, fırsat bulduğu anda Kütahya'dan firar edecekti. Avusturya, Kossuth'un kaçmasından Osmanlı Devleti'ni sorumlu tutabilirdi. Ayrıca Kossuth, kendisini ziyarete gelenlere; “*Bâbiâli, bizi serbest bırakacağına söz vermesine rağmen, hâlâ bizi Kütahya'da tutmaktadır*”³¹ diye şikayete devam ediyordu. 6 Ağustos'ta toplanan Meclis-i Mahsûs'da alınan kararlar doğrultusunda Avusturya Maslahatgüzarına bir takrir yazıldı. Aynı zamanda alınan kararlar Sultan Abdülmecid'e arz edildi³².

Avusturya Maslahatgüzarına verilen takririn cevabı gelmeden, mültecilerin serbest bırakılması hazırlıklarına başlandı. Mülteciler Eylül başında serbest bırakılacaklarını

²⁷ BOA, *İrade. Har.* 3394 Mabeyn'den 15 Z 66/22 Ekim 1850 tarihli irade.

²⁸ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.215-216.

²⁹ Mehmed Galib, “Leh ve Macar Mültecileri”, *Yeni Tasvir-i Efkâr*, Nr.60, 13 B 1327/30 Temmuz 1909, s.4.

³⁰ Mehmed Galib, “Leh ve Macar Mültecileri”, *Yeni Tasvir-i Efkâr*, Nr.60, 13 B 1327/30 Temmuz 1909, s.4.

³¹ Mehmed Galib, “Leh ve Macar Mültecileri”, *Yeni Tasvir-i Efkâr*, Nr.61, 14 B 1327/31 Temmuz 1909, s.4.

³² Mehmed Galib, “Leh ve Macar Mültecileri”, *Yeni Tasvir-i Efkâr*, Nr.61, 14 B 1327/31 Temmuz 1909, s.5.

öğrendiklerinde büyük bir sevinç duydular Süleyman Refik Bey, mültecilerle tek tek görüşerek onların Amerika veya İngiltere'den hangisine gitmeyi tercih edeceklerini sordu³³.

Batthyany, Süleyman Refik Bey'e Fransa elçisi tarafından bu ülkeye gönderileceğini söyledi. Kossuth ve General Wysocki, hangi ülkeye gitmeye henüz karar vermediklerini ve bu kararı Gemlik'te vereceklerini söylediler. General Perczel ise, Amerika'ya gitmeyi çok istediğini, ancak eşinin hamile ve doğumunun yakın olması sebebiyle, bunun imkânsız olduğunu ifade etti. Eşinin Gemlik'te doğum yapması halinde burada bir ay kalmak zorunda olduğunu Süleyman Refik Bey'e ilettiler. Eğer doğum Gemlik'te olmazsa, bu özel durum nedeniyle, Amerika yerine İngiltere'ye gideceğini söyledi. Eşinin yolda doğum yapması halinde ise Malta Adası'na çıkacaktı³⁴. Ancak, Perczel'in eşi Gemlik'e giderken yolda doğum yaptı. Eşinin doğumu üzerine Perczel, Süleyman Refik Bey'e arkadaşlarıyla beraber yolculuk yapamayacağını söyledi. Süleyman Refik Bey, bunun üzerine Perczel, eşi, çocukları ve maiyetinde bulunanların Bursa'ya gönderilmelerini uygun gördü³⁵.

Mülteciler, Süleyman Refik Bey'e müracaatta bulunarak, Kütahya'da bir miktar borçları olduğunu söylediler ve bu nedenle kendilerine para verilmesini istediler. Mültecilerin ricası üzerine 40.000 kuruş gönderildi. Bu parayı Kossuth mültecilere dağıtacak. Ancak, bu paranın zamanında Kütahya'ya ulaşması mümkün olmayacağından paranın Gemlik'e gönderilmesine karar verildi. Diğer taraftan, mültecileri İngiltere ve Amerika'ya taşımak için Tersane-i Âmire'den Gemlik İskeleyi'ne vapur gönderildi³⁶.

Osmanlı Devleti mültecilerin sevkıyla meşgul olurken Avusturya tarafından Bâbîâli'ye bir nota verildi. Notada, Avusturya'nın onayı olmadan mültecilerin serbest bırakıldığı ifade edildi. Bu yüzden çıkacak sorunların tüm mesuliyetinin Bâbîâli'ye ait olduğu belirtildi. Reşid Paşa, notada belirtilen hususların önemli olmadığına karar verdi³⁷. Bundan sonra da mültecilerin Kütahya'dan serbest bırakılma işlemleri başlatıldı. Mülteciler Kütahya'dan Gemlik'e getirildiler. Mültecileri Gemlik'ten alıp Akdeniz Boğazı'nda bekleyen Mississipi Vapuruna bindirmek üzere Muhbir-ı Surur Vapur-ı Hümayunu görevlendirildi. Gemi kaptanına bir talimat verildi. Bu talimatta, mültecilerin çocukları ve eşleri yanlarında olduklarından, güvertede bulundurulmamaları ve kamaralara yerleştirilmeleri isteniyordu³⁸.

Mültecilere dağıtılmak üzere dört torba içinde 40.000 kuruş gemi kaptanıya Süleyman Bey'e gönderildi. Süleyman Bey de bu parayı Kossuth'a verdi³⁹.

Kütahya'dan son olarak serbest bırakılan mülteciler şu isimlerden oluşuyordu:

³³ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.232 Süleyman Refik Bey'in Sadâret'e takdim ettiği 26 L 67/24 Ağustos 1851 tarihli tahrirat.

³⁴ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.233.

³⁵ BOA., BEO. A.MKT.UM Süleyman Refik Bey'in Sadâret'e takdim ettiği 4 ZA 67/31 Ağustos 1851 tarihli tahrîrât.

³⁶ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.233-234.

³⁷ Ahmed Refik, *Aynı eser*, s.239-240.

³⁸ BOA., HR.SYS., dosya no:206, gömlek no;35/21

³⁹ BOA., HR.SYS., dosya no:206, gömlek no;35/21

İsimleri	Beraberinde Bulunanlar	Sayısı
Lajos Kossuth	Eşi, üç çocuğu, çocuklarının hocası ve üç hizmetçisi	9
Kont Batthyany	Eşi ve dört hizmetçisi	6
General Perczel	Eşi, iki çocuğu ve bir bakıcısı	5
Miralay Perczel	Eşi	2
Hazman	-	1
Berzenczey	-	1
Lorody	-	1
Asboth	Bir hizmetçisi	2
Gyurman	Eşi ve bir çocuğu	3
Kovacs	Eşi ve bir çocuğu	3
Wagner	-	1
Janos Dimitri	Eşi	2
Lülle	-	1
Szereny	-	1
Papas Acs	-	1
İhasz	Bir hizmetçisi	2
Hekim Spaczek		1
Cseh	Bir hizmetçisi	2
Török	-	1
Frater	-	1
Veigili	-	1
Klapka	-	1
Nemeth	-	1
Laszlo	-	1
Grehanek	-	1
General Wysocki	Yaverleri Liyakowski ve Kosak	3
Przymiski	-	1
		Toplam:55

Kaynakça**I. ARŞİV KAYNAKLARI**

- a) Dosya Usulü İradeler Katalođu (DUİT)
- b) İrade Hariciye (İra. Har)
- c) Hariciye Siyasiye (HR. SYS)
- d) Sadaret Mektubi Kalemî Umum Vilayet (BEO, A.MKT.UM)

II. KAYNAK ESERLER VE İNCELEMELER

Ahmed Refik, *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*, İstanbul 1926.

Imrefi, Vahot, *Die Ungarischen Flüchtlinge in der Türkei*, Leipzig 1851.

Korn, Philipp, *Kossuth und die Ungarn in der Türkei*, Hamburg und New York 1851.

Hajnal, Istvan, *A Kossuth-emigracio Törökországban*, Budapest 1927.

III. GAZETELER

Mehmed Galib, "Leh ve Macar Mültecileri", *Yeni Tasvir-i Efkâr*, Nr.60, 13 B 1327/30 Temmuz 1909.